

Detalizēti par EST

Publicēts: 27.07.2020.

Eiropas Savienības Tiesas izveidošana [↗](#)

Eiropas Savienības Tiesas (*Court of Justice of the European Union*) (turpmāk – EST) izveidošanās ir cieši saistīta ar Eiropas integrācijas procesu. EST kā atsevišķa institūcija tika izveidota 1952. gadā, pamatojoties uz Eiropas Ogļu un tērauda kopienas dibināšanas līgumu. 1958. gadā, kad tika parakstīts Eiropas Ekonomiskās Kopienas dibināšanas līgums un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums, šī tiesa kļuva par tiesu, kādu mēs to pazīstam šodien. EST atrodas Luksemburgā.

EST sastāv no divām tiesām:

Tiesa (*Court of Justice*), kas ir izveidota ar 1952. gada Eiropas Ogļu un tērauda kopienas dibināšanas līgumu, un darbojas kopš 1953. gada.

Vispārējā tiesa (turpmāk – VT) (*General Court*), kas izveidota, pamatojoties uz Padomes 1988. gada 24. oktobra lēmumu un darbojas kopš 1989. gada. VT tika izveidota, lai uzturētu un uzlabotu Eiropas Savienības (turpmāk – ES) tiesiskās kārtības aizsardzības kvalitāti un efektivitāti, atvieglojot EST darbu.

No 2006. gada līdz 2016. gadam pastāvēja arī trešā tiesa – Eiropas Savienības Civildienesta tiesa (*Civil Service Tribunal*) (turpmāk – ESCT). ESCT izskatīja strīdus starp ES institūcijām un to darbiniekiem, pārņemot šo kompetenci no VT, lai atvieglotu tās noslogojumu. Tomēr, palielinot tiesnešu skaitu VT, šī funkcija tika nodota tai atpakaļ.

EST darbību reglamentējošie pamatdokumenti:

[Līgums par Eiropas Savienību](#) (turpmāk – LES) ([13.](#), [17.](#), [19.](#), [24.](#) pants);

[Līgums par Eiropas Savienības darbību](#) (turpmāk – LESD) ([108.](#), [114.](#), [218.](#), [228.](#), [245.](#), [247.](#), [251.](#) – [281.](#), [286.](#), [289.](#), [294.](#), [299.](#), [342.](#), [348.](#) pants);

[LESD 3. protokols par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem](#) (turpmāk – Statūti);

[Tiesas reglaments](#);

[VT reglaments](#);

[ESCT reglaments](#).

Citi EST darbību reglamentējošie LESD protokoli:

[1. protokola par valstu parlamentu lomu Eiropas Savienībā](#) [2.](#) un [3.](#) pants;

[2. protokola par subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa piemērošanu](#) [3.](#), [4.](#), [6.](#), [7.](#) un [8.](#) pants;

[4. protokola par Eiropas Centrālo Banku sistēmas statūtiem un Eiropas Centrālās Bankas statūtiem](#) [35.](#) un [36.](#) pants;

[5. protokola par Eiropas Investīciju bankas statūtiem](#) [27.](#) un [28.](#) pants;

[6. protokols par Savienības iestāžu, dažādu struktūru, organizāciju un struktūrvienību atrašanās vietu](#)

[7. protokola par privilēģijām un imunitāti Eiropas Savienībā](#) [1.](#) un [20.](#) pants;

[21. protokola par Apvienotās Karalistes un Īrijas nostāju saistībā ar brīvības, drošības un tiesiskuma telpu](#) [2.](#) pants;

[22. protokola par Dānijas nostāju](#) [2.](#) pants;

[36. protokola par pārejas noteikumiem](#) [10.](#) pants.

EST ir unikāla loma nodrošināt, ka LES un LESD (turpmāk abi kopā – Līgumi) interpretēšanā un piemērošanā tiek nodrošināts tiesiskums. Turpmāk sniegts ieskats par katru no EST tiesām atsevišķi, iezīmējot arī to kompetences.

EST sastāvā ir 27 tiesneši (viens tiesnesis no katras dalībvalsts) un 11 ģenerālvokāti. Iepriekš ģenerālvokātu skaits bija 8, bet saskaņā ar [Padomes 2013. gada 25. jūnija lēmumu, ar ko EST palielina ģenerālvokātu skaitu \(2013/336/ES\)](#) no 2013. gada 1. jūlija EST ģenerālvokātu skaits palielināts līdz 9, savukārt no 2015. gada 7. oktobra – līdz 11.

Tiesas darba organizāciju un tiesvedības kārtību, kā arī citus ar Tiesas darbu saistītus jautājumus nosaka [Tiesas Reglaments](#).

Izvilcumi no EST darbību reglamentējošajiem pamatdokumentiem pieejami [šeit](#).

Tiesneši

Tiesneša kandidatūras izvēle ir dalībvalsts kompetencē. [LESD 253. pantā](#) ir noteikts, ka tiesneša kandidātam jābūt no tādu personu vidus, „kuru neatkarība nav apšaubāma un kuras atbilst prasībām, kādas dalībvalstis parasti izvirza tiesnešu augstākajiem amatiem savās valstīs, vai kas ir juristi ar atzītu kompetenci”. Tiesnešus ieceļ ar visu ES dalībvalstu valdību piekrišanu, apspriežoties ar [LESD 255. pantā](#) paredzēto komiteju, uz 6 gadiem. Ik pēc 3 gadiem tiesnešus un ģenerālvokātus daļēji nomaina, tādējādi nodrošinot EST darba nepārtrauktību. Tomēr gan tiesnešus, gan ģenerālvokātus var iecelt amatā atkārtoti. Tiesneši no sava vidus uz 3 gadiem ievēl Tiesas priekšsēdētāju, kuru pēc tam var ievēlēt arī atkārtoti. Tiesas priekšsēdētājs vada Tiesas darbu.

Kopš 2015. gada 8. oktobra Tiesas priekšsēdētājs ir Kūns Lēnarts (*Koen Lenaert*).

No 2004. gada 11. maija līdz 2019. gada 17. jūnijam no Latvijas apstiprinātais tiesnesis Tiesā bija Egils Levits, kurš atkāpās no Tiesas tiesneša amata, jo tika ievēlēts Latvijas Valsts prezidenta amatā.

Ģenerālvokāti

Ģenerālvokātu pienākums ir sniegt Tiesai objektīvus un neatkarīgus secinājumus par izskatāmo lietu. Lai paātrinātu atsevišķu lietu izskatīšanu, ģenerālvokāta secinājumi tiek sniegti tikai tajās lietās, kurās tiek apspriesti jauni vai īpaši aktuāli tiesību jautājumi.

Vācijai, Francijai, Itālijai, Spānijai un Polijai ir pastāvīgi ģenerālvokāti, bet pārējās dalībvalstis atlikušajiem sešiem ģenerālvokāta amatiem rotācijas kārtībā izvirza savus kandidātus. Arī Latvijai 2021. gadā būs jāizvirza savs ģenerālvokāta kandidāts. Iepriekš tika plānots, ka Latvijai savs kandidāts būs jāizvirza 2024. gadā, taču, ņemot vērā Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES, Latvijai šī iespēja piešķirta agrāk.

Pārstāvība

Dalībvalstis un ES iestādes Tiesā pārstāv katrai lietai iecelts pārstāvis. Tādā pašā veidā tiek pārstāvētas arī valstis, kas nav dalībvalstis, bet ir Eiropas Ekonomikas zonas līguma līgumslēdzējas puses, kā arī Eiropas Ekonomikas Zonas līgumā minētā Eiropas Brīvās Tirdzniecības Asociācijas Uzraudzības iestāde. Citus procesa dalībniekus, piemēram, privātpersonas un juridiskās personas Tiesā pārstāv advokāts vai augstskolas pasniedzējs, ja viņam attiecīgajā dalībvalstī ir tiesības veikt pārstāvību tiesā.

Lietu izskatīšana

Tiesa izskata lietas palātu sēdēs (trīs vai piecu tiesnešu sastāvā), virspalātā (piecpadsmit tiesnešu sastāvā) vai plēnumā. Virspalāta sanāk, ja to lūdz dalībvalsts vai ES institūcija, kas ir puse tiesas procesā, vai arī īpaši sarežģītās vai nozīmīgās lietās. Plēnumā (visu tiesnešu kopsapulcē) izskata lietas tikai tajos gadījumos, kas tieši noteikti LESD, un tad, ja Tiesa uzskata lietu par ārkārtīgi svarīgu. Plēnuma kvorums ir 17 tiesneši.

Tiesas process

Tiesas procesam ir divas daļas: rakstiskā daļa un mutvārdu tiesas sēde, ja vien lieta netiek izskatīta bez mutvārdu sēdes. Tiesas procesa kārtība ir atkarīga no tā, vai attiecīgais Tiesas process ir tiešā lieta, vai arī prejudiciālā nolēmuma lūguma lieta. Tiesas interneta mājaslapā var iepazīties ar [Tiesas tiesvedības gaitas shēmu](#).

Apvienotajai Karalistei izstājoties no ES, 2020. gada 31. janvārī pusnaktī izbeidzās Apvienotās Karalistes locekļu pilnvaras EST.

Brīdī, kad Apvienotā Karaliste izstājās no ES, nekavējoties samazinājās Tiesas un VT tiesnešu skaits (Tiesā no 28 uz 27 un VT no 56 uz 54), bet Tiesas ģenerālvokātu skaits saglabājās nemainīgs, mainoties tikai pastāvīgo ģenerālvokātu skaitam no sešiem uz pieciem un attiecīgi par vienu palielinoties ģenerālvokātu skaitam, ko dalībvalstis izvirza rotācijas kārtībā.

Atbilstoši Izstāšanās līgumam EST jurisdikcijā joprojām ir tiesvedības, kuras pirms pārejas perioda beigām, kas noteikts 2020. gada 31. decembrī, ienākušas no Apvienotās Karalistes vai kuras vērstas pret to. Tāpat Tiesas jurisdikcijā joprojām ir prejudiciālu nolēmumu sniegšana par Apvienotās Karalistes tiesu pieprasījumiem, kas iesniegti pirms šī pārejas perioda beigām.

Tiesas kompetencē ir skatīt šādas lietu kategorijas:

- prejudiciālo nolēmumu lietas;
- prasības pret dalībvalstīm sakarā ar valsts pienākumu neizpildi;
- prasības par ES institūciju pieņemto tiesību aktu atcelšanu vai bezdarbību;
- apelācijas sūdzības;
- pārskatīšana;
- atzinums par ES nolīguma ar trešajām valstīm vai starptautiskām organizācijām saderību ar Līgumiem;
- citi jautājumi.

1. Prejudiciālo nolēmumu lietas ([LESD 267. pants](#))

Viena no EST raksturīgākajām funkcijām ir tās ekskluzīvas tiesības interpretēt ES tiesības. Lai nodrošinātu efektīvu un kvalitatīvu ES tiesību piemērošanu, ir radīta prejudiciālo nolēmumu lūguma procedūra. Šīs procedūras ietvaros dalībvalsts tiesa, ja tai ir šaubas par ES tiesību akta interpretāciju un piemērojamību (spēkā esamību), var lūgt Tiesu atbildēt uz nacionālās tiesas uzdotajiem jautājumiem par tiesību akta interpretāciju un piemērojamību. Tiesas spriedumā ietvertais skaidrojums par ES tiesību akta interpretāciju un piemērojamību ir saistošs nacionālajai tiesai izskatāmās lietas ietvaros. Savukārt citām dalībvalsts tiesām Tiesas spriedumā ietvertais skaidrojums ir saistošs, izskatot līdzīgas lietas.

Dalībvalstu tiesas var izskatīt lietas, piemērojot nacionālos tiesību aktus, ar kuriem īsteno ES tiesības, kā arī piemērot tieši piemērojamos ES tiesību aktus, taču dalībvalsts tiesas nevar interpretēt ES tiesību aktus vai atzīt tos par spēkā neesošiem – šādas tiesības ir tikai Tiesai. Prejudiciālā nolēmuma procedūras ceļā arī indivīds (ar nacionālās tiesas starpniecību) var rast

skaidrojumu par ES tiesību piemērošanu un spēkā esamību.

Tieši prejudiciālo nolēmumu ietvaros Tiesa ir iedibinājusi un attīstījusi galvenos ES tiesību principus, piemēram, ES tiesību pārākuma principu.

Ar Lisabonas līgumu LESD ir arī iekļauta netieša atsauce uz paātrināto tiesvedības procesu – [LESD 267. pantā](#) ir minēts, ka, “ja šāds jautājums ir radies lietā, kas dalībvalsts tiesā tiek izskatīta attiecībā uz apcietinājumā esošu personu, EST to izlemj ar minimālu kavēšanos”. Sīkāk paātrinātā tiesvedības procedūra ir regulēta [Tiesas Reglamentā](#).

Līdz ar Lisabonas līgumu [ES Pamattiesību harta](#) (turpmāk – Pamattiesību harta) ieguva vienlīdzīgu juridisku spēku ar Līgumiem ([LES 6. pants](#)). Tādējādi Tiesas kompetencē ir interpretēt arī Pamattiesību hartu. Tomēr jāņem vērā, ka Protokolā par ES Pamattiesību Hartas piemērošanu Polijai ir atrunāts, ka Pamattiesību hartas darbība attiecībā uz to ir ierobežota.

[LESD 256. pants](#) paredz, ka atsevišķos gadījumos Tiesa var nodot lietu prejudiciālā nolēmuma pieņemšanai VT. Tomēr praksē līdz šim minētais vēl nav noticis, kā arī Statūtos šāda iespēja nav noregulēta.

2. Prasības pret dalībvalstīm par sakarā ar valsts pienākumu neizpildi (LESD [258.](#), [259.](#), [260.](#) pants)

Tiesas kompetencē ir izskatīt prasības, kas celtas pret dalībvalstīm, par Līgumos paredzēto pienākumu neizpildi. Prasību pret dalībvalsti var celt Eiropas Komisija (turpmāk – Komisija), vai arī cita dalībvalsts. Šādas lietas tiek uzsāktas, pamatojoties uz LESD [258.](#), [259.](#) vai [260.](#) pantu, un tās tiek dēvētas par „pārkāpumu procedūru” (*infringement procedure*) lietām. Praksē visbiežāk pārkāpuma procedūru pret dalībvalsti uzsāk Komisija un tikai ļoti retos gadījumos – dalībvalsts.

Pārkāpuma procedūru pret dalībvalsti visbiežāk ierosina Komisija par Līgumu pārkāpumiem (ar Līgumu pārkāpumiem saprot arī ES institūciju pieņemto tiesību aktu vai arī par Komisijas un trešo valstu noslēgto līgumu pārkāpumus). Saskaņā ar [LES 17. pantu](#) Komisija tiek uzskatīta par Līgumu „sargātāju”, tādēļ Komisijai ir piešķirtas tiesības uzraudzīt, kā dalībvalstis ievēro Līgumus un no tiem izrietošās saistības, ko kontrolē EST.

Prasības, kas tiek celtas par Līgumu pārkāpumiem, tiek iedalītas šādās kategorijās:

- pārkāpumu procedūras par ES tiesību aktu savlaicīgu neieviešanu;
- pārkāpumu procedūras par ES tiesību aktu nepareizu ieviešanu;
- pārkāpumu procedūras par citu no Līgumiem izrietošu saistību neizpildi.

Lieta tiek iesniegta izskatīšanai Tiesā tikai pēc iepriekšējas procedūras (pirmstiesas process), ko ierosina Komisija, dodot attiecīgajai dalībvalstij, pret kuru tiek izvirzīti iebildumi par Līgumu pārkāpumu, iespēju atbildēt uz izteiktajiem argumentiem. Pārkāpuma procedūras pirmstiesas procesa stadija ir obligāta, un tās neievērošanas gadījumā nevar tikt celta prasība pret dalībvalsti Tiesā.

Pārkāpuma procedūru pret dalībvalsti var uzsākt arī cita dalībvalsts ([LESD 259. pants](#)). Šādā gadījumā dalībvalstij, pirms tā iesniedz prasību Tiesā, vispirms jāvēršas Komisijā. Komisija sniedz argumentētu atzinumu, vispirms dodot visām iesaistītajām valstīm iespēju gan mutiski, gan rakstiski izteikt viedokli un apsvērumus par otras puses viedokli. Ja Komisija nav sniegusi atzinumu trijos mēnešos pēc dienas, kad tai nodots attiecīgais jautājums, atzinuma trūkums neliedz dalībvalstij griezties EST.

Pārkāpuma procedūras pirmstiesas process

Pirmstiesas process sākas ar formālā paziņojuma nosūtīšanu dalībvalstij. Ja Komisija vēlas norādīt uz papildu apstākļiem, ko tā nebija paudusi formālajā paziņojumā, Komisija var nosūtīt papildu formālo paziņojumu. Gadījumos, kad Komisiju neapmierina uz formālo paziņojumu un/vai papildu formālo paziņojumu saņemtā dalībvalsts atbilde vai dalībvalsts atbildi nav sniegusi vispār, vai arī Komisija negūst pārliecību par to, ka dalībvalsts ir novērsusi pārkāpumu, Komisija var lemt par pārkāpuma procedūras turpināšanu, nosūtot dalībvalstij argumentētu atzinumu. Argumentētajā atzinumā nav pieļaujama formālajā paziņojumā ietvertu iebildumu papildināšana ar jauniem iebildumiem, ja tādi ir. Tādā gadījumā Komisijai ir jāuzsāk jauna pārkāpuma procedūra par konstatētajiem jaunajiem apstākļiem. Taču iebildumu saturs pēc būtības var tikt sašaurināts vai konkretizēts. Tikai pēc argumentētajā atzinumā noteiktā termiņa beigām Komisija var celt prasību Tiesā pret attiecīgo dalībvalsti par iespējamo Līgumu pārkāpumu.

Savukārt [LESD 260. panta 3. punkts](#) paredz, ka, ja Komisija ceļ prasību Tiesā par direktīvas savlaicīgu neieviešanu vai par nepaziņošanu par direktīvas ieviešanu, Komisija var prasīt Tiesai piespriest dalībvalstij maksāt soda naudu un kavējuma naudu. Ja Tiesa konstatē, ka noticis pārkāpums, tā attiecīgajai dalībvalstij var uzlikt soda naudu, nepārsniedzot Komisijas noteikto summu. Tādējādi LESD paredz finansiālas sankcijas par direktīvu savlaicīgu neieviešanu jau ar "pirmo" Tiesas spriedumu.

Attiecībā uz pārkāpumu procedūrām par direktīvas nepareizu ieviešanu un pārkāpumiem pēc būtības, lai dalībvalstij tiktu piemērota soda nauda un kavējuma nauda, ir nepieciešami divi Tiesas spriedumi. Ar pirmo spriedumu Tiesa konstatē dalībvalsts pienākumu neizpildi (konstatējošs spriedums). Pēc konstatējošā Tiesas sprieduma pieņemšanas dalībvalstij tas ir nekavējoties jāizpilda. Ja Komisija atkārtoti vēršas Tiesā un ja Tiesa konstatē, ka attiecīgā dalībvalsts nav novērsusi pārkāpumu saskaņā ar Tiesas spriedumu, Tiesa pēc Komisijas lūguma var šai valstij uzlikt soda naudu un kavējuma naudu. Tomēr šajā gadījumā pirms Komisija ceļ atkārtotu prasību Tiesā, tai nav jānosūta dalībvalstij argumentētais atzinums, tādejādi saīsinot kopējo pārkāpuma procedūras pirmstiesas procesa laiku.

EU Pilot

[EU Pilot](#) ir dialogs starp Eiropas Komisiju (turpmāk – Komisija) un dalībvalsti potenciālos Eiropas Savienības (turpmāk – Savienības) tiesību pārkāpumu gadījumos pirms formālās pārkāpuma procedūras uzsākšanas.

EU Pilot mērķis ir rast ātrākās un labākas atbildes par Savienības tiesību interpretāciju, īstenošanu un piemērošanu. Tas ir mehānisms, ar kura palīdzību Komisija var iegūt papildu informāciju par lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem ar mērķi pilnīgāk izprast un novērtēt konkrētā Savienības tiesību akta īstenošanas un piemērošanas gadījumu, lai lemtu par turpmākajām darbībām.

Vienlaikus *EU Pilot* izmantošana ļauj dalībvalstij sniegt pieņemamu risinājumu, kas nodrošina atbilstību Savienības tiesību aktiem, vai arī sniegt skaidrojumu par radušos situāciju.

EU Pilot var tikt izmantots tikai pirms formālās pārkāpuma procedūras, taču šī instrumenta izmantošana nav obligāta un nepieciešama formālās pārkāpuma procedūras uzsākšanai. *EU Pilot* izmantošana ir atkarīga tikai un vienīgi no Komisijas iniciatīvas.

EU Pilot instruments uzsāka savu darbību 2008. gada 15. aprīlī un sākotnēji to izmantoja 15 dalībvalstis. Šobrīd šo instrumentu izmanto visas dalībvalstis. *EU Pilot* darbība nav tieši regulēta ne Līgumā par Eiropas Savienību, ne arī Līgumā par Eiropas Savienības darbību. Dalībvalstis šim instrumentam ir pievienojušās brīvprātīgi. *EU Pilot* instrumenta darbības galvenie principi ir noteikti Komisijas izstrādātajās vadlīnijās, kas tiek pārstrādātas atbilstoši Komisijas politikai šī instrumenta izmantošanā.

Plašāks apraksts pieejams rokasgrāmatā par Eiropas Savienības Tiesas lietām un pārkāpuma procedūrām, kas pieejama [šeit](#).^[LJ1]

3. Prasības par ES institūciju pieņemto tiesību aktu atcelšanu ([LESD 263. pants](#)) vai bezdarbību ([LESD 265. pants](#))

EST izskata prasības par leģislatīvo aktu un citu ES institūciju pieņemto aktu likumīgumu.

Tiesas kompetencē ir izskatīt prasības, ko ceļ dalībvalstis, Padome, Komisija un Eiropas Parlaments, par:

ES institūcijas kompetences trūkumu;

būtisku procedūras noteikumu pārkāpumiem;

Līgumu vai jebkuru ar to piemērošanu saistītu tiesību normu pārkāpumiem;

pilnvaru nepareizu izmantošanu.

Tiesa izskata arī tādas prasības, ko ceļ Revīzijas palāta, Eiropas Centrālā banka un Reģionu komiteja savu prerogatīvu aizsardzības nolūkā.

[Statūtu](#) 51. pantā ir noteikts, ka Tiesai ir jurisdikcija tādās lietās, ko ierosina kāda dalībvalsts pret:

Eiropas Parlamenta vai Padomes, vai abu šo iestāžu kopīgo darbību vai bezdarbību (izņemot Statūtu 51. pantā konkrēti uzskaitītās prasības, kas VT kompetencē);

Komisijas darbību vai bezdarbību saskaņā ar [LESD 331. panta 1. punktu](#).

Papildus Tiesai ir jurisdikcija lietās, ko ierosina:

ES iestāde pret Eiropas Parlamenta, Padomes, abu šo iestāžu kopīgu darbību vai bezdarbību, vai pret Komisiju;

ES iestāde pret Eiropas Centrālās bankas darbību vai bezdarbību.

Tiesas kompetencē ir arī skatīt dalībvalstu celtās prasības par ES tiesību aktu atcelšanu subsidiaritātes principa pārkāpuma dēļ ([Protokola par subsidiaritātes principa un proporcionālītātes principa piemērošanu 8. pants](#)). Šāda prasība tiek skatīta saskaņā ar [LESD 263. pantu](#). Šī prasība ir daļa no dalībvalstu parlamentu tiesībām kontrolēt subsidiaritātes principa ievērošanu, kas dalībvalstu parlamentiem piešķirtas ar Lisabonas līguma spēkā stāšanās.

Ja Eiropas Parlaments, Eiropadome, Padome, Komisija, Eiropas Centrālā Banka vai kāda cita ES struktūra nav rīkojusies, kad tam vai tai bija jārīkojas saskaņā ar Līgumiem, dalībvalsts vai citas ES institūcijas var vērsties EST, lai konstatētu attiecīgo pārkāpumu. Šādas prasības ir pieļaujamas, ja attiecīgā institūcija vispirms tika aicināta rīkoties kādā noteiktā viedā (piemēram, pieņemt lēmumu).

Tiesas kompetencē ir izskatīt arī privātpersonu prasības par ES institūciju bezdarbību, ja ES institūcija nav pieņēmusi kādu tiesību aktu (izņemot ieteikumus vai atzinumus), kas bija jāpieņem attiecībā uz konkrēto privātpersonu.

4. Apelācijas sūdzības

EST ir apelācijas institūcija VT spriedumiem un rīkojumiem. Apelācijas sūdzības var iesniegt tikai par tiesību jautājumiem.

5. Pārskatīšana

Izņēmuma kārtā Tiesa var pārskatīt VT pieņemtos nolēmumus par [LESD](#) paredzētiem jautājumiem. Tiesa var pārskatīt VT pieņemtos nolēmumus vienīgi pēc pirmā ģenerāladvokāta ierosinājuma, ja viņš uzskata, ka ir nopietni apdraudēta ES tiesību vienotība un konsekvence.

6. Atzinums par Eiropas Savienības nolīguma ar trešajām valstīm vai starptautiskām organizācijām saderību ar Līgumiem ([LESD 218. pants](#))

Dalībvalsts, Eiropas Parlaments, Padome vai Eiropas Komisija var lūgt Tiesas atzinumu par to, vai ES starptautiskā līguma projekts ar trešajām valstīm vai starptautiskām organizācijām ir saderīgs ar Līgumu noteikumiem. Ja Tiesas lēmums ir nelabvēlīgs, ES starptautiskā līguma projekts nevar stāties spēkā, kamēr tas nav grozīts vai kamēr Līgumi nav pārskatīti.

7. Citi Tiesas kompetencē esošie jautājumi

Tiesas kompetencē ir skatīt arī šādas lietas:

Prasības par dalībvalsts pasākumiem, lai aizsargātu savas būtiskās drošības intereses, kas saistītas ar ieroču, munīcijas un militārā aprīkojuma ražošanu vai tirdzniecību ([LESD 346.-348. pants](#));

Prasības par nelikumīgi piešķirtu valsts atbalstu ([LESD 107. un 108. pants](#));

Prasības par dalībvalsts nepareizu pilnvaru īstenošanu attiecībā uz iekšējā tirgus izveidi un darbību ([LESD 114. pants](#));

Kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā Tiesai ir kompetence pārraudzīt [LES 40. panta](#) piemērošanu un izlemt lietas, kuras ierosinātas saskaņā ar [LESD 263. panta ceturtajā daļā](#) paredzētajiem nosacījumiem par lēmumu likumību, kuri paredz ierobežojošus pasākumus pret fiziskām vai juridiskām personām un kurus pieņēmusi Padome, pamatojoties uz LES V sadaļas II nodaļu ([LESD 275. pants](#));

Eiropadomes un Padomes tiesību aktu pārskatīšana ([LESD 269. pants](#));

Tiesības lūgt izdot leģislatīvu aktu ([Protokola par valstu parlamentu lomu Eiropas Savienībā](#) 2. un 3. pants);

Tiesas tiesības atcelt no amata ombudu, Komisijas locekli, Revīzijas palātas locekli, Eiropas Centrālās Bankas valdes locekli.

Vienīgi Tiesai ir tiesības:

pēc Eiropas Parlamenta lūgumu atlaist ombudu, ja viņš vairs neatbilst nosacījumiem, kas vajadzīgi pienākumu veikšanai, vai ir izdarījis smagu pārkāpumu ([LESD 228. pants](#));

pēc Padomes vai Komisijas lūguma atcelt no amata Komisijas locekli vai atņemt viņam pensiju ([LESD 245. un 247. pants](#));

atcelt no amata Revīzijas palātas locekli, ja EST pēc Revīzijas palātas lūguma konstatē, ka viņš vairs neatbilst vajadzīgajiem nosacījumiem vai nepilda amata pienākumus ([LESD 286. pants](#));

pēc Eiropas Centrālās Bankas Padomes vai valdes lūguma, ja kāds valdes loceklis vairs neatbilst prasībām, kas vajadzīgas pienākumu veikšanai, atcelt no amata Eiropas Centrālās Bankas valdes locekli ([Protokola par Eiropas Centrālo Banku sistēmas statūtiem un Eiropas Centrālās Bankas statūtiem 11. pants](#)).

Tiesai var būt piešķirt jurisdikcija skatīt arī citus jautājumus. Piemēram, Tiesas kompetencē esošie citi jautājumi noteikti arī

[LESD 271. pantā.](#)

Vispārējās tiesas darbības noteikumi un struktūra

VT ir ES “administratīvā tiesa”, kuras galvenā funkcija ir nodrošināt fizisko un juridisko personu tiesisko aizsardzību.

VT saistoši ir [Statūti](#), un tai ir savs [reglaments](#). VT sastāvā ir 54 tiesneši – pa diviem tiesnešiem no katras dalībvalsts.

VT locekļus izraugās no tādu personu vidus, kuru neatkarība nav apšaubāma un kuras atbilst prasībām uz augstiem tiesnešu amatiem. Līdzīgi kā Tiesas tiesnešus, arī VT tiesnešus uz 6 gadiem ieceļ dalībvalstu valdības, savstarpēji vienojoties, apspriežoties ar [LESD 255. pantā](#) paredzēto īpašo komiteju. VT sastāvu atjauno ik pēc 3 gadiem. Tiesas locekļus var iecelt amatā atkārtoti.

Pirmā VT tiesnese no Latvijas bija Ingrīda Labucka, kura šo amatu ieņēma no 2004. gada 12. maija līdz 2019. gada 31. augustam. Kopš 2016. gada otru VT tiesneša amatu ieņem Inga Reine.

VT nav ģenerālvokātu, tomēr atsevišķās lietās iespējams nozīmēt vienu tiesnesi ar ģenerālvokāta funkcijām.

VT lietas izskata palātu sēdēs vai plēnumā. Izskatot lietu palātā, tiesas sastāvs ir trīs, pieci vai trīspadsmit tiesneši (virspalāta). Īpašos gadījumos lietas tiek izskatītas vienpersoniski vai plēnumā.

VT jurisdikcija

VT kompetencē esošās lietas ir uzskaitītas [LESD 256. panta 1. punktā](#), atbilstoši kuram VT izskata un izlemj pirmajā instancē lietas, kas minētas [LESD 263.](#), [265.](#), [268.](#) un [272.](#) pantā, izņemot lietas, kas nodotas kādai specializētai tiesai, kuru izveido saskaņā ar [LESD 257. pantu](#), un lietas, kuras saskaņā ar Statūtiem ir vienīgi Tiesas jurisdikcijā. Kā jau tika minēts iepriekš, par lēmumiem, ko VT pieņem saskaņā ar [LESD 256. panta 1. punktu](#), drīkst pārsūdzēt apelācijas kārtībā Tiesā vienīgi par tiesību jautājumiem un saskaņā ar Statūtos paredzētiem nosacījumiem un ierobežojumiem.

Statūtos var paredzēt, ka VT jurisdikcijā ir arī citu kategoriju lietas.

Jau iepriekš pie Tiesas kompetencē esošo jautājumu apraksta tika minēts, ka [LESD](#) ir paredzēts, ka VT kompetencē ir izskatīt un izlemt jautājumus Statūtos noteiktās jomās, kas iesniegti saskaņā ar [LESD 267. pantu](#), lai saņemtu prejudiciālu nolēmumu, ko VT pieņem izņēmuma kārtā. EST ir tiesības šādus lēmumus pārskatīt, kad ir nopietni apdraudēta ES tiesību vienotība vai konsekvence. Kā tika uzsvērts iepriekš, praksē šī VT kompetence ne reizi vēl nav īstenota, kā arī Statūtos šobrīd nav noteiktas jomas, kurās VT var pieņemt attiecīgos lēmumus. Līdz ar to pagaidām vienīgi Tiesas kompetencē ir izskatīt prejudiciālo nolēmumu lūgumu lietas.

Turpmāk uzskaitītas galvenās tiesās prasības, kuras ir VT kompetencē.

1. Par ES tiesību aktu atcelšanu ([LESD 263. pants](#)) un par bezdarbību ([LESD 265. pants](#))

VT kompetencē ir izskatīt lietas, kas minētas [LESD 263. pantā](#) un [LESD 265. pantā](#) par ES tiesību aktu likumīgumu un ES institūciju bezdarbību, izņemot tās lietu kategorijas, kas ir Tiesas kompetencē (skat. iepriekš).

VT izskata dalībvalstu, ES institūciju un Eiropas Centrālās bankas prasības:

par Padomes lēmumiem, kas pieņemti saskaņā ar [LESD 108. panta 2. punkta trešo daļu](#);

par Padomes tiesību aktiem, kas pieņemti saskaņā ar Padomes regulu par pasākumiem, lai aizsargātu tirdzniecību [LESD 207. panta](#) nozīmē;

par Padomes tiesību aktiem, ar kuriem Padome īsteno izpildu pilnvaras saskaņā ar [LESD 291. panta 2. punktu](#);

par Komisijas pieņemtajiem tiesību aktiem vai par Komisijas bezdarbību. Izņēmums ir tie tiesību akti un bezdarbība, kas noteikta [LESD 331. panta 1. punktā](#).

Arī privātpersonas var celt prasību VT par tiesību aktu, kas adresēts šai personai vai kas skar šo personu tieši un individuāli, likumīgumu. Ar Lisabonas līgumu ir ieviestas izmaiņas attiecībā uz privātpersonu (fiziskas un juridiskas personas) celtajām prasībām par ES institūciju pieņemto reglamentējošo aktu atcelšanu. Atbilstoši ieviestajām izmaiņām privātpersona var celt prasību EST par ES reglamentējošā akta atcelšanu, ja attiecīgais akts šo personu skar tieši un nav saistīts ar īstenošanas pasākumiem. Proti, ar Lisabonas līguma spēkā stāšanos privātpersonai vairs nav jāpierāda, ka reglamentējošais akts, kas nav saistīts ar īstenošanas pasākumiem, šo personu skar individuāli ([LESD 263. panta ceturtnā daļa](#)).

Fiziskām un juridiskām personām ir arī tiesības sūdzēties par Eiropas Parlamenta, Eiropadomes, Padomes, Komisijas vai Eiropas Centrālās bankas bezdarbību, ja šī bezdarbība ir ietekmējusi konkrētās personas tiesības. Privātpersona prasību par bezdarbību var celt arī pret citām ES institūcijām, ja minētās institūcijas nepieņem lēmumu.

2. Prasības par zaudējumu atlīdzību ([LESD 268. pants](#))

VT kompetencē ir izskatīt lietas par kaitējuma atlīdzināšanu, ko nodarījušas ES iestādes vai to darbinieki, pildot savus darba pienākumus.

3. Prasības, kas balstītas uz šķirējklausulu ([LESD 272. pants](#))

VT kompetencē ir izskatīt lietas, kuras izriet no publisko tiesību vai privāttiesību līgumiem, kuri noslēgti ES vārdā un kuros ir ietverta šķirējklausula.

4. Prasības saistībā ar intelektuālā īpašuma tiesībām

VT kompetencē ir izskatīt prasības, kas vērstas pret leksējā tirgus saskaņošanas biroju (preču zīmes, paraugi un modeļi) vai Kopienas Augu šķirņu biroju.

5. Prasības par Eiropas Ķīmikāliju aģentūras lēmumiem

Tiesvedība EST var notikt visās ES oficiālajās valodās. Tiesvedības valodu izvēlas prasītājs, izņemot šādus gadījumus:

ja atbildētājs ir kāda dalībvalsts vai fiziska vai juridiska persona, kam ir kādas dalībvalsts pilsonība. Tad tiesvedības valoda ir attiecīgās dalībvalsts oficiālā valoda. Ja šajā valstī ir vairāk nekā viena oficiālā valoda, prasītājs var izvēlēties kādu citu no tiesvedības valodām;

pēc pušu kopēja pieprasījuma visā tiesas procesā vai tā daļā var atļaut lietot kādu citu no tiesvedības valodām;

pēc vienas puses pieprasījuma un pēc pārējo lietas dalībnieku uzklaušanās par tiesvedības valodu visā tiesas procesā vai tā daļā var atļaut lietot kādu citu no tiesvedības valodām. Šādu pieprasījumu nedrīkst iesniegt ES iestāde.

Prejudiciālu nolēmumu lūgumu procedūrās tiesvedības valoda ir tās valsts tiesas tiesvedības valoda, kas iesniedz jautājumu EST. Pēc vienas galvenā tiesas procesa puses pienācīgi pamatota pieprasījuma un pēc pretējās puses un ģenerālvokāta uzklaušanās par tiesvedības valodu mutiskajā procesā var atļaut lietot kādu citu no tiesvedības valodām.

Tiesvedības procesi EST ir bezmaksas. Tomēr, ja kāda no pusēm ir radījusi izdevumus, no kuriem ir bijis iespējams izvairīties, EST pēc ģenerālvokāta uzklaušanās var piespriest šai pusei minētos izdevumus segt. EST var uzlikt par pienākumu segt tiesāšanās izdevumus par veiktajiem kopēšanas un tulkošanas darbiem, kas veikti pēc kādas puses lūgumu, kurus EST attiecīgais sekretārs uzskata par pārmērīgiem.

Saskaņā ar Tiesas un VT Reglamentu par atlīdzināmiem izdevumiem tiek uzskatīti šādi izdevumi:

maksājumi lieciniekiem un ekspertiem;

izdevumi, kas pusēm neizbēgami radušies tiesas procesa sakarā, jo īpaši transporta un uzturēšanās izdevumi, kā arī atlīdzība pārstāvjiem, padomdevējiem vai advokātiem.

Puse, kas pilnībā vai daļēji nespēj segt tiesāšanās izdevumus, jebkurā laikā var lūgt bezmaksas juridisko palīdzību. Pieteikums par juridiskās palīdzības piešķiršanu jāiesniedz EST un tam jāpievieno pierādījumi, kas apliecina to, ka pieteikuma iesniedzējam ir vajadzīga palīdzība. Izlemjot jautājumu par palīdzības piešķiršanu, tiek izskatīti pretējās puses rakstiskie apsvērumi un uzklaušs ģenerālvokāts. Bezmaksas juridisko palīdzību var piešķirt pilnībā vai daļēji, vai arī to atteikt. EST izdotais rīkojums nav pārsūdzams.